दिमध्यम्" कुमा० "शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः" गीता "स्थापयेदासने तस्मिन् खिन्नः कार्य्येक्षणे नृणाम्" मनुः। "स वासवेनासनसन्निकृष्टम्" "प्राञ्जलिर्जलजासनम्" कुमा०। ५ देवतापूजाङ्गे उपचारभेदे तद्भेदादि कालि० पु०। "आसनं प्रथमं दद्यात् पौष्पं दारुजमेव वा। वास्त्रं वा चार्म्मणं कौशं मण्डलस्योत्तरे सृजेत्। पौष्पासनं यद्विहितं यस्य तद्यदि गर्भकम्। निवेदयेत्तदा पद्मे विपुलं द्वारि चोत्सृजेत्। पौष्पं पुष्पौघरचितं कुशसूत्रादिसंयुतम्। अतिप्रीतिकरं देव्या ममाप्यन्यस्य भैरव!। यज्ञदारुसमुद्भूतमासनं मसृणं शुभम्। नोच्छ्रायं नातिविस्तीर्णमासनं विनियोजयेत्। अन्यदारूद्भवञ्चापि दद्यादासनमुत्तमम्। सकण्टकं क्षीरयुक्तं दारु सारविवर्जितम्। चैत्यश्मशानसंभूतं वर्जयित्वा विभीतकम्। वाल्कलं कोषजं फालं वस्त्रमेतत्त्रयं मतम्। रोमजं कम्बलञ्चैव तदनेन चतुष्टयम्। अनेन रचितं दद्यादासनं चेष्टभूतये। सिंहव्याघ्रतरक्षूणां छागस्य महिषस्य च। गजानां तुरगाणाञ्च कृष्णसारस्य चर्म्मणा। सृमरस्याथ रामस्य मृगाणां नवभेदिनाम्। चर्म्मभिः सर्व्वदेवानामासनं प्रीतिदं स्मृतम्। वास्त्रेषु कम्बलशस्तमासनं देवतुष्टये। राङ्कवं चार्म्मणं श्रेष्ठं दारवं चन्दनोद्भवम्। यच्चासनं कुशमयं तदासनमनुत्तमम्। सर्वेषामपि देवानामृषीणाञ्च यतात्मनाम्। योगपीठस्य सदृशमासनं स्थानमुच्यते। आसनस्य प्रदानेन सौभाग्यं भुक्तिमाप्नुयात्। सृमरो रोहितो न्यङ्कुः शंवरो बभ्रुणो रुरुः। शशेणहरिणाश्चेति मृगा नवविधा मताः। हरिणश्चापि विज्ञेयः पञ्चभेदोऽत्र भैरव!। ऋष्यः खड्गो रुरुश्चैव पृषतश्च मृगस्तथा। एते बलिप्रदानेषु चर्म्मदाने च कीर्त्तिताः। सर्व्वेषां तैजसानाञ्च आसनं ज्येष्ठमुच्यते। आयसं वर्ज्जयित्वा तु कांस्यं सीसकमेव च। शिलामयं मणिमयं तथा रत्नमयं मतम्। आसनं देवताभ्यस्तु भुक्त्यै मुक्त्यै समुत्सृजेत्। अत्रैव साधकानाञ्च आसनं शृणु भैरव!। यत्रासीनः पूजकस्तु सर्व्वसिद्धिमवाप्नुयात्। ऐणञ्च चार्म्मणं वास्त्रं तैजसञ्च चतुष्टयम्। आसनं साधकानाञ्च सततं परिकीर्त्तितम्। पूर्व्वोक्तं यच्च देवेभ्य आसनं परिकीर्त्तितम्। तत् सर्व्वमासनं शस्तं पूजाकर्म्मणि साधके। न यथेष्टासनो भूयात् पूजाकर्म्मणि साधकः। काष्ठादिकासनं कुर्य्यात् मितमेवं सदा बुधः। चतुर्व्विंशत्यङ्गुलेन दीर्घं काष्ठासनं मतम्। षोडशाङ्गुलविस्तीर्णमुत्सेधे चतुरङ्गुलम्। पञ्चाङ्गुलं वा कुर्य्यात्तु नोच्छ्रितं चात्र कारयेत्। पूर्व्वोक्तं वर्ज्जयेद्वर्ज्ज्यमासनं पूजनेष्वपि। वास्त्रं द्विहस्तान्नो दीर्घं सार्द्धहस्तान्न विस्तृतम्। त्र्यङ्गुलात्तु तथोच्छ्रायं पूजाकर्म्मणि संश्रयेत्। यथेष्टं चार्म्मणं कुर्य्यात् पूर्व्वोक्तं सिद्धिदायकम्। षडङ्गुलाधिकं कुर्य्यान्नोच्छ्रये तु कदाचन। काम्बलं चार्म्मणं चैलं महामायाप्रपूजने। प्रशस्तमासनं प्रोक्तं कामाख्यायास्तथैव च। त्रिपुरायाश्च सततं विष्णोश्चापि कुशासनम्। बहूच्छ्रायं न चैव स्यात् तथैव बहुविस्तृतम्। दारु भूमिसनं प्रोक्तमश्मापि सर्व्वकर्म्मणि। पृथक् पृथक् कल्पयेच्च शोभनं तादृशासनम्। न पत्रमासनं कुर्य्यात् कदाचिदपि पूजने। न प्राण्यङ्गं न मुद्भूतमस्थिजं द्विरदादृते। मातङ्गदन्तसञ्जातमासनं कामिके चरेत्। चर्म्म पूर्व्वोदितं ग्राह्यं तथा गन्धमृगस्य च। सलिले यदि कुर्व्वीत देवतानां प्रपूजनम्। तत्राप्यासनमासीनो नोत्थितस्तु समाचरेत। तोये शिलामयं कुर्य्यादासनं कौशमेव वा। दारवं तैजसं वापि नान्यदासनमाचरेत्। आसनारोपसंस्थानस्थानाभावे तु पूजकः। आसनं कल्पयित्वा तु मनसा पूजयेज्जले। यद्यासनस्य संस्थानं तोयमध्ये न विद्यते। अन्यत्र वा तदा स्थित्वा देवपूजां समाचरेत्। इत्येतत् कथितं पुत्र! पूज्यपूजकसङ्गतम्"। आस्यतेऽनेन करणे ल्युट्। ५ देहस्थैर्य्यसाधने करचरणादिबन्धभेदरूपे योगाङ्गभेदे "यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारध्यानधारणासमाधयोऽष्टावङ्गानि" विभज्य "स्थिरसुखमासनम्" पात०सू० लक्षितं तस्य वृत्तिः यथा "निश्चलं सुखावहं च यदासनं तद्योगाङ्गम्। आस्यतेऽनेनेत्यासनं तच्च द्विविधम् बाह्यं शारीरं च तत्र चैलाजिनकुशोत्तरं बाह्यं, शारीरं पद्मस्वस्तिकादि। तत्र पद्मासनं प्रसिद्धम्। सव्यमाकुञ्चितचरणम् दक्षिणजङ्घोर्वन्तरे, दक्षिणं च सव्यजङ्घोर्वन्तरे, निक्षिपेदिति स्वस्तिकासनम्। द्वे पादतले वृषणसमीपे संपुटीकृत्य संपुटोपरिपाणिकच्छपिकां न्यसेदिति भद्रासनम्। योगपट्टेन सोपाश्रयासनम्। जानुप्रसारितबाह्वोः शयनं पर्य्यङ्कासनं क्रौञ्चोष्ट्रगजादिवदुपवेशनं क्रौञ्चाद्यासनं द्रष्टव्यम्। आसनस्थैर्य्योपायमाह। "प्रयत्नशैथिल्यानन्तसमापत्तिभ्याम्" पात०सू०। "स्वाभाविकः प्रयत्नश्चलत्वादासनविघातकः तस्योपरमेणासनं सिध्यति अनन्ते नागनायके स्थिरतरफणासहस्रविधृतविश्वमण्डले चित्तस्य समापत्त्या देहाभिमानाभावेनासनदुःखास्फूर्त्तेरासनं सिध्यति। तत्सिद्धिलिङ्गमाह। "ततोद्वन्द्वानभिघातः" पात०सू०। "आसन-